

Brood

Tijdschrift voor de
Geschiedenis van
Sociale Bewegingen

2002/1

Rozen

IT DIDN'T HAPPEN HERE

WHY SOCIALISM FAILED
IN THE UNITED STATES

SEYMOUR
MARTIN
LIPSET

GARY
MARKS

And Never the Twain Did Meet... Waarom socialistische partijen nooit doorbraken in de Verenigde Staten

Maria De Waele, Dienst Culturele Zaken, Gent

Bij de Amerikaanse presidentsverkiezingen van november 1932, op het dieptepunt van de depressie, behaalde de socialistische kandidaat Norman Thomas 900.000 stemmen, wat overeenkwam met 2,5% van het uitgebrachte stemmenaantal. In datzelfde jaar telde de 'Socialist Party' 15.000 leden, en dit aantal liep nog op tot 25.000 in 1935. Maar toch bleven dit uitermate bescheiden cijfers. Noch de economische crisis, noch de armoede en de ellende slaagden erin de vele getroffen Amerikanen in de richting van de 'Socialist Party' te drijven. De democraat Franklin Roosevelt werd in 1932 op overtuigende wijze tot president verkozen met 22.809.000 stemmen (57,4%).

Waarom bleven, ook tijdens de donkerste jaren van de depressie, zowel het socialisme als de socialistische partij een randverschijnsel in de Amerikaanse politiek? Waarom speelden in het meest geïndustrialiseerde en kapitalistische land ter wereld socialistische of sociaal-democratische partijen nooit een rol van betekenis op nationaal niveau? Waarom heeft het socialistische ideeëngoed nauwelijks invloed uitgeoefend op de 'American Federation of Labor', de sterkste vakbond? Op deze en verwante vragen proberen de Amerikaanse politieke sociologen Seymour Martin Lipset en Gary Marks een antwoord te geven in hun boek *It Didn't Happen Here. Why Socialism Failed in the US*. Lipset en Marks zijn uiteraard niet de eersten die een verklaring zoeken voor het ontbreken van een socialistische partij, een fenomeen dat zij en andere politicologen 'American exceptionalism' noemen. De term werd voor het eerst geïntroduceerd door de Franse socioloog-analist Alexis de Tocqueville in zijn bekende werk *De la démocratie en Amérique* (1835). Karl Marx zelf geloofde dat de States, als meest ontwikkeld kapitalistisch land, de wereld naar het socialisme zouden leiden. Toen dit maar niet gebeurde, schreef Friedrich Engels de 'backwardness' van de Amerikaanse arbeidersklasse toe aan het feit dat het land geen feodaal verleden had gekend. In 1906 publiceerde de

Duitse socioloog en socialist Werner Sombart *Why Is There No Socialism in the United States*. Hij zag als hoofdoorzaak voor het uitblijven van een socialistische doorbraak het vrijere en meer egalitaire karakter van de Amerikaanse maatschappij. Voor de invloedrijke socioloog Daniel Bell, die in 1969 even wereldberoemd in Amerikaanse academische milieus met zijn boek *The End of Ideology. On the Exhaustion of Political Ideas in the Fifties*, lag het vooral aan het sectarisme van de Amerikaanse socialisten. Zij waren zeer steil in de leer en hechtten groot belang aan ideologische zuiverheid, wat leidde tot voortdurende onenigheid en talloze afsplitsingen.

Lipset en Marks nemen geen genoegen met dergelijke monocausale verklaringen voor het ontbreken van een socialistische partij in de VS. Zij menen dat de oorzaak ligt in een complex samenspel van factoren, zoals de waarden die ten grondslag liggen aan de Amerikaanse maatschappij, de structuur van het (partij)politieke systeem, de kloof tussen vakbonden en socialistische partijen, het ontbreken van mobiliserende strijdpunten zoals de verovering van het algemeen mannelijk kiesrecht en de gevolgen van de immigratie voor de etnisch-religieuze versplintering van de arbeidersklasse. Al deze factoren worden uitvoerig en soms ronduit uitputtend geanalyseerd. Daarnaast willen Lipset en Marks, via een comparatieve aanpak, nagaan in hoeverre de stelling van 'American exceptionalism' klopt. In de praktijk valt deze comparatieve methode nogal schraal uit, verder dan korte vergelijkingen met andere Angelsaksische landen zoals Canada, Groot-Brittannië, Australië en Nieuw-Zeeland raken de auteurs niet. *It Didn't Happen Here* is een bedachtzaam, evenwichtig, uitermate redelijk, maar ook nogal bloedeloos en cursusachtig boek. De auteurs spannen zich wel bijzonder hard in om volledig te zijn, wat leidt tot verschillende herhalingen. Bovendien vragen sommige lang uitgesponnen delen erg veel geduld van de lezer. Dat het Amerikaanse kiessysteem en de grootte van het land de doorbraak van derde partijen, naast Democraten en Republikeinen, op nationaal niveau aanzienlijk hebben bemoeilijkt, is ook voor een Europees publiek niet nieuw.

Een late start

Voor 1914 was het partijpolitieke spectrum in de VS veel gevarieerder en chaotischer. Democraten en Republikeinen domineerden ook toen het politieke terrein, maar aan de rand bewoog zich een bonte fauna van kleine partijtjes die, vooral op lokaal vlak, soms vrij veel invloed verwierven. De belangrijkste Amerikaanse socialistische formatie, de 'Socialist Party', is er nooit in geslaagd om dit niveau te overstijgen. Het socialisme werd in de VS geïntroduceerd door Duitse immigranten in de jaren na de Burgeroorlog. De oudste socialistische formatie werd in 1876 opgericht onder de naam 'Workingmen's Party' en in 1888 omgedoopt tot 'Socialist Labor Party'. Vier jaar later nam de partij voor het eerst deel aan de presidentsverkiezingen. Zij behaalde in 1896 haar 'hoogste' score met 0,3% van de stemmen. De vroege socialisten waren zeer orthodoxe

volgelingen van Karl Marx. Zij pasten zijn theoretische concepten rigoureus toe, ook al waren deze niet altijd even relevant voor de toestand in de States. Onder Daniel De Leon, een joodse immigrant uit de West-Indies die de partij met ijzeren hand leidde, probeerden de socialisten zonder veel succes 'Amerikaanser' te worden. Maar De Leon, een hoogleraar staatsrecht aan de New Yorkse Columbia universiteit, had weinig voeling met de Amerikaanse arbeidersklasse. De partij steunde bijna uitsluitend op Duitse immigranten van de eerste generatie, die nog niet geassimileerd waren. In de pioniers-tijd werden de vergaderingen trouwens in het Duits gehouden.

In 1901 werd de tweede socialistische formatie, de 'Socialist Party', opgericht in Indianapolis onder impuls van Eugene V. Debs, de voorzitter van de Amerikaanse Spoorwegvakbond. Het partijprogramma pleitte onder andere voor nationalisatie van de productie- en distributiemiddelen en voor onafhankelijke politieke en syndicale actie. De partij kende haar grootste succes aan de vooravond van de Eerste Wereldoorlog. In 1910 won zij een zetel in het Congres. Een jaar later telde zij 120.000 leden. Dit was veel naar Amerikaanse normen, maar weinig in vergelijking met bijvoorbeeld de Britse 'Labour Party', die op dat moment 1,9 miljoen leden telde. In 1912 haalde Debs bij de presidentsverkiezingen 6% van de stemmen. (De democraat Woodrow Wilson won met 41,9%). De partij had machtsbases in de midwestelijke staat Wisconsin, waar veel immigranten van Duitse afkomst wo(o)n(d)en en in New York. 'Radical chic' is van alle tijden, en de 'Socialist Party' kon in deze jaren rekenen op de steun van bekende schrijvers zoals John Steinbeck, Upton Sinclair en Jack London. Ook John Reed, de auteur van het beroemde boek over de Russische revolutie, *Ten Days that Shook the World*, sympathiseerde met de partij. Alhoewel een gedeelte van de rank and file deel uitmaakte van de arbeidersklasse, kwam de leiding van de partij in toenemende mate in handen van intellectuelen uit de middenklasse.

De steun van prestigieuze intellectuelen verwerven was één zaak, een nationale doorbraak forceren bleek heel wat moeilijker. De socialistische partijen werden opgericht op een moment dat de Democratische Partij al grote delen van het politieke veld letterlijk 'bezette' en diepe wortels had bij arbeiders en bij lagere sociale groepen in de steden. Lipset en Marks stellen dit vast, maar vertellen er nauwelijks bij hoe dit in zijn werk ging. Net als sommige latere succesvolle Europese socialistische en sociaal-democratische partijen gaven de Democraten al vroeg blijk van een groot pragmatisme. Onder Andrew Jackson, president tussen 1829 en 1837, adopteerde de Democratische Partij het zogenaamde 'spoils system', het systeem waarbij de overheid jobs, contracten, opdrachten en andere voordelen systematisch toekende aan politieke medestanders. Jackson kwam er onomwonden voor uit dat hij minder goed opgeleide, maar trouwe democraten verkoos boven beter gekwalificeerde niet-democraten. Het spoils system had van in het begin een sterk populistische inslag: het hielp mensen aan een baantje, aan een woning en bood hun een rudimentaire vorm van sociale bescherming. Deze vorm van patronage lokte berooide immigranten van de eerste generatie, zoals de Ieren en later de Italianen, naar de democraten en zij bleven - en blijven in veel gevallen

nog steeds - de partij trouw. Het spoils system oefende een beslissende invloed uit op de uitbouw van partijafdelingen in de steden, de goed geoliede machines geleid door een almachtige 'boss' die tot in de jaren 1960 in sommige steden de verkiezingsuitslagen naar hun hand zetten.

In de hogergenoemde directe vorm van patronage waren de Amerikaanse socialisten nauwelijks geïnteresseerd. Zij hadden het bijzonder moeilijk om zich aan te passen aan de eisen van het Amerikaanse politieke systeem. Hun opstelling werd gekenmerkt door een grote wereldvreemdheid. De partijleiding was er heilig van overtuigd dat de socialistische zaak in the long run zou triomferen, en verwaarloosde intussen zulke laag-bij-de-grondse activiteiten als partijafdelingen uitbouwen, campagnes voorbereiden en verkiezingen winnen. Zij bleek evenmin bereid om die toegevingen te doen of die compromissen te sluiten, die nodig waren voor het uitbouwen van sterke lokale machtsbases.

De 'Amerikaanse' socialisten konden zich ook maar moeilijk ontdoen van hun Europese erfenis. De sociale verschillen zijn in de States altijd bijzonder groot geweest, maar men kan er anderzijds niet omheen dat de gemiddelde lonen en levensstandaard van de blanke arbeiders rond 1900 in de VS aanzienlijk hoger lagen dan in Europa. Zelfs Leo Trotski, die in 1917 twee maanden in de States verbleef, beschrijft in zijn herinneringen met enige verwondering zijn appartement in de New Yorkse Bronx. Dit was uitgerust *"... with all sorts of conveniences that we Europeans were quite unused to: electric lights, gas cooking-range, bath, telephone, automatic service elevator, and even a chute for the garbage ... at eighteen dollars a month!"*

Anderzijds sloegen Europese remedies zoals nationalisaties en staatscollectivisme nauwelijks aan in de VS. Socialistische partijen waren bijna uitsluitend een fenomeen van de industriesteden, maar een meer 'radicaal' gedachtegoed was in de States geen monopolie van industriearbeiders. De Amerikaanse radicaal-populistische traditie had ook sterke agrarische wortels, waarbij traditionele 'progressieve' eisen vaak gekoppeld werden aan een diep wantrouwen jegens de overheid in Washington en, in sommige gevallen, aan xenofobe uitvallen tegen nieuwe immigranten. Voor de meest onderdrukte bevolkingsgroepen zoals de zwarten en de indianen hebben de socialisten nooit enige belangstelling getoond.

Een maatschappij in beweging

In de jaren 1860-1914 was de VS letterlijk een maatschappij in beweging. Tussen 1860 en 1900 emigreerden bijna 14 miljoen mensen naar de States. Nog eens 4,5 miljoen volgden tussen 1900 en 1915. Daar waar de eerste immigratiegolven vooral uit Britten, Ieren, Duitsers, Zweden en Noorwegen bestonden, weken tussen 1880 en 1914 overwegend Zuid- en Oost-Europeanen, afkomstig uit Italië, Rusland, 'Polen' en delen van het Habsburgse rijk, uit. Door deze massale immigratie leefde in de VS de meest heteroge-

ne arbeidersklasse ter wereld. De interne cohesie van de arbeidersklasse werd verzwakt, en in sommige gevallen ernstig ondermijnd, door etnische, raciale, religieuze en culturele verschillen.

De socialisten wisten in feite niet goed hoe zij op de massale immigratiegolf van rond de eeuwwisseling moesten reageren. Vooral de 'Socialist Party' telde veel leden die sterk bevooroordeeld waren ten opzichte van niet-Noordepartese immigranten. In 1911 viel het enige socialistische congreslid, Victor Berger, alhoewel zelf een immigrant, in het Huis van Afgevaardigden scherp uit tegen moderne 'coolies' zoals de "*Slaven, Italianen, Grieken, Russen en Armeniërs*", die "*de Amerikanen, Duitsers, Engelsen en Ieren overschaduwden*".

Ook tussen de socialisten en de katholieke immigranten was het water bijzonder diep. De populairste socialistische krant, *The Appeal to Reason*, toonde zich openlijk vijandig ten opzichte van katholieke immigranten, die het papisme in de States wilden introduceren en het gezag van Washington ondergeschikt maken aan dat van Rome. De hostiliteit was wederzijds, want alhoewel de Amerikaanse kerkelijke hiërarchie sommige sociale hervormingen steunde, beschouwde zij de socialisten als baarljke duivels. Het antagonisme tussen socialisten en katholieken werd nog versterkt door de nauwe banden tussen de Democratische Partij en de Ieren. In steden als Boston, New York en Chicago waren de lokale democratische machines grotendeels in handen van Ieren. Bovendien wisten de Ieren zeer goed dat deze "*machines*", in tegenstelling tot de socialisten, in staat waren "*to deliver the goods*" in de vorm van baantjes en sociale bescherming. Bij de immigranten waren heel wat socialisten en mensen met socialistische sympathieën, maar nog veel meer immigranten waren helemaal geen socialisten. Veel immigranten arriveerden met hun eigen rudimentaire versie van de American Dream. Wat men hierover ook moge denken, voor deze mensen was dit een reëel gegeven. Deze immigranten beschouwden de VS als het land van de grote belofte waar zij, bevrijd van de vele beperkingen en discriminaties van het oude Europa, een nieuw leven konden beginnen en de weg naar een beter leven wijd open lag. Niet alleen naïeve, weinig opgeleide migranten geloofden in deze droom. De bekende Belgische emigrant Leo Baekeland, die naar de States uitweek om zijn uitvinding van het bakeliet te geld te maken, gaf met het enthousiasme van de nieuwe Amerikaan zijn oudste zoon de naam George Washington.

De kloof tussen vakbonden en socialistische partijen

In de VS is er nooit sprake geweest van een georganiseerde samenwerking tussen vakbonden en socialistische partijen. Integendeel, de kloof tussen beide werd na 1900 alleen maar groter. Lipset en Marks zeggen zo goed als niets over de eerste, min of meer 'nationale' vakbonden, maar hun geschiedenis is van belang om de rest van het verhaal te begrijpen. De 'National Labor Union', de eerste 'grotere' nationale vakbond,

was een losse federatie van autonome bonden. Zijn eisen klinken zeer vertrouwd in Europese en zelfs Gentse oren, en omvatten onder andere de invoering van de acht-urendag, het verdwijnen van de slums en de oprichting van coöperatieven. De klemtoon verlegde zich al snel naar de politieke actie, maar dit betekende meteen het begin van het einde. De kloof tussen de nationale leiding, die zich toelegde op politieke en economische hervormingen op termijn, en de bonden zelf, die een onmiddellijke en tastbare verbetering van de werk- en leefomstandigheden van hun leden vroegen, was te groot. De vakbond verdween in het begin van de jaren 1870.

De fakkel werd overgenomen door de 'Knights of Labor', die in 1869 werden opgericht in Philadelphia. Zij geloofden sterk in solidariteit, en wilden alle arbeiders, blank of zwart, geschoold of ongeschoold, in één bond verenigen tegen "*the aggression of employers*". Ook zij eisten de invoering van de achturendag, het verbod op kinderarbeid en de oprichting van coöperatieven. In juni 1886 telden zij nationaal 700.000 leden en hadden zij een vrij grote invloed. Net als de 'National Labor Union' gingen de Knights ten onder aan de tegenstelling tussen een meer politiek georiënteerde leiding en de zeer prozaïsch ingestelde leden. Deze tegenstelling bereikte een hoogtepunt in 1886, toen de leiding van de Knights weigerde stakingen te steunen bij de spoorwegmaatschappijen en in de vleesindustrie van Chicago. Daarna ging het snel bergaf met de Knights.

Zonder deze voorgeschiedenis is de rauwe, bijzonder pragmatische opstelling van de 'American Federation of Labor' (AFL), de grootste vakbond, moeilijk te begrijpen. De AFL werd opgericht in 1886 als een confederatie van bonden van geschoolde arbeiders. In een eerste periode, tussen 1886 en 1924, werd de AFL met ijzeren hand geleid door Samuel Gompers, de onbehouwen voorzitter van de New Yorkse sigarenmakers. Gompers en andere vakbondsprominenten waren in het begin van hun carrière betrokken bij allerlei kleine socialistische en marxistische groepjes, maar zij kregen snel genoeg van de zeer theoretische aanpak en de aanhoudende interne strijd. Bij de AFL opteeden zij resoluut voor een no-nonsense, weinig ideologisch geprofileerd syndicalisme, dat zich vooral richtte op loonsverhogingen en een verbetering van de werkomstandigheden.

De kloof tussen AFL en socialistische partij was al van in het begin aanzienlijk. Net na de oprichting van de 'Socialist Party' woedden er hevige debatten tussen de partij en de vakbond over het al dan niet vormen van een 'Labo(u)r Party' naar Brits model. Het debat bereikte een hoogtepunt toen Keir Hardie, één van de stichters van de Britse Labour Party, de Amerikaanse kameraden hun starre sectarisme verweet. In Groot-Brittannië was Hardie er in 1900 in geslaagd om de vakbondsleiders en de vertegenwoordigers van politieke groeperingen, zoals de 'Fabian Society' en de 'Independent Labour Party', te groeperen in een 'Labour Representation Committee', de wieg van de 'Labour Party'. Deze nauwe samenwerking tussen vakbonden en partij, waarbij beide er zich toe engageerden zoveel mogelijk Labour-verkozenen naar het Lagerhuis te sturen, lag in Groot-Brittannië aan de basis van de parlementaire doorbraak van Labour.

Een dergelijk scenario kon de Amerikaanse socialisten niet bekoren. Integendeel, zij voelden helemaal niets voor de dominante rol die de vakbonden in de 'Labour Party' speelden - en, zo weten wij intussen, hebben gespeeld tot het aantreden van Neil Kinnock en vooral Tony Blair als partijleider. De reeds genoemde Victor Berger pleitte voor een duidelijke taakverdeling. De vakbonden moesten zich bezighouden met looneisen en 'de werkvloer' en het ernstige politieke werk overlaten aan de partij. Het verzet tegen de vorming van een 'Labor Party' werd al snel één van de krachtlijnen van het programma van de 'Socialist Party', en werd ook voluit gesteund door partijleider Debs.

Het resultaat van al dit gekibbel was dat de AFL zich bijna uitsluitend toelagde op loonsverhogingen en betere werkomstandigheden, brutaal samengevat in de slogan "*More!*" Op politiek gebied zocht de vakbond vanaf de depressiejaren voorgoed toenaadering tot de Democratische Partij.

De impact van de Eerste Wereldoorlog

De Eerste Wereldoorlog heeft, op termijn, een beslissende rol gespeeld bij de definitieve marginalisering van de 'Socialist Party'. Net als de meeste Europese zusterformaties was de partij van oordeel dat oorlogen imperialistische conflicten waren, die werden uitgevochten voor kapitalistische belangen. De partij geloofde sterk in de algemene staking als het ultieme middel om een gewapend conflict te verhinderen. Maar het begin van de Eerste Wereldoorlog maakte zoals bekend een einde aan de internationale illusies van de socialistische beweging. Door de officiële neutraliteit van de VS werden de Amerikaanse socialisten in 1914 niet onmiddellijk voor verscheurende keuzes geplaatst. Maar zij waren diep teleurgesteld over het 'verraad' van de Europeanen, die bijna allen de oorlogsinspanning van hun respectievelijke landen steunden. De 'Socialist Party' verbrak alle banden met de Tweede Internationale, omdat deze te weinig had ondernomen om de oorlog te verhinderen. Tijdens de verdere duur van het conflict distantieerden de Amerikanen zich nogal hooghartig van het oorlogsgeweld. Zij wezen oorlogen van 'nationale zelfverdediging' beslist af en toonden maar weinig begrip voor de reacties in landen die geheel of gedeeltelijk door de vijand werden bezet. Zelfs schadeloosstellingen voor België werden verworpen.

Zoals te verwachten kante de 'Socialist Party' zich in 1917 tegen de Amerikaanse interventie. Dit leidde tot het vertrek van de voorstanders van de tussenkomst, die bijna allemaal in de Democratische Partij terechtkwamen. Ook verschillende vakbondsleiders meenden dat zij hun organisaties niet in gevaar konden brengen door het antioorlogsstandpunt van de socialistische partij te steunen. De oorlog had ook een beslissende invloed op de samenstelling van het electoraat van de partij. Nog meer dan vroeger bestond het kiezerspubliek uit Duitsers en de partij versterkte haar positie in steden en gebieden waar veel Duitsers woonden. Zo steeg het aantal socialistische

Staking bij de dokwerkers in New York, 1936

afgevaardigden in het parlement van de staat Wisconsin van 13 in 1916 tot 22 in 1918. De partij veroverde het burgemeesterschap van Milwaukee in 1916 en behield dit gedurende 23 jaar. Ook in Minneapolis, de hoofdstad van buurstaat Minnesota, bestond de aanhang van de partij uit Duitsers en verder uit Noren en Zweden, kiezers wiens thuislanden tijdens de oorlog neutraal of pro-Duits waren. In New York had de partij heel wat aanhang bij joodse immigranten, die iedere coalitie met de gehate Russische tsaar afwezen.

De Amerikaanse overheid reageerde zeer vijandig op het verzet van de partij tegen de deelname aan de oorlog. Partijleider Debs belandde in de gevangenis. De 'Socialist Party' en de intussen zeer kleine 'Socialist Labor Party' werden het slachtoffer van de eerste Amerikaanse heksenjacht kort na de Eerste Wereldoorlog, waarbij een jong assistent op het departement van Justitie, ene J. Edgar Hoover, zich bijzonder verdienstelijk maakte. De repressieve maatregelen van 1918-1919 verzwakten de positie van de 'Socialist Party', maar zij waren niet de hoofdoorzaak van de verdere achteruitgang van de partij. Paradoxaal genoeg konden het goede resultaat van Debs bij de presidentsverkiezingen van 1920 en de marginalisering van de partij door eenzelfde gegeven worden verklaard. Vanuit de gevangenis behaalde Debs 915.000 stemmen, maar deze waren bijna uitsluitend afkomstig van Duitsers. De 'Socialist Party' was in 1920 een partij van Duitsers en, zij het in veel mindere mate, van anti-Russische joden en van enkele zéér anti-Britse Ieren geworden, wat haar vervreemde van haar vroegere Amerikaanse kiezers. Bovendien leidde de Russische revolutie tot nieuwe interne verdeeldheid. In 1919 trok de linkervleugel eruit en vormde zich om tot de Communistische Partij. Eugene Debs werd na zijn dood in 1926 opgevolgd door Norman Thomas. De nieuwe partijleider was zeer representatief voor de intussen fel geslonken aanhang van de partij. Hij was geen arbeider, maar een nette intellectueel met een universitaire opleiding.

De depressiejaren

De economische crisis van de jaren '30, die in de States snel en hard toesloeg, leidde tot een sterke stijging van de sociale onrust. In 1929-1931, nog onder het presidentschap van de machteloze republikein Herbert Hoover, leek een aanzienlijke minderheid van de kiezers bereid om de voorstellen van de 'Socialist Party' te steunen. De kandidatuur van de democraat Franklin Roosevelt, de gouverneur van de staat New York, veranderde dit. Alhoewel Roosevelt's verkiezingsplatform veel minder coherent was dan de latere mythevorming rond de New Deal het voorstelde, maaide de democratische kandidaat met zijn voorstellen het gras voor de voeten van de 'Socialist Party' weg. Kwam daarbij dat ook in deze jaren veel potentiële kiezers eieren voor hun geld kozen en aansluiting zochten bij de Democraten. Het democratische patronagesysteem, dat in het verleden al zijn aantrekkingskracht had bewezen, hield ook tijdens de crisisjaren

stand. Thomas P. ('Tip') O'Neill, tussen 1976 en 1986 de democratische voorzitter van het Huis van Afgevaardigden en onder Ronald Reagan de feitelijke leider van de oppositie, begon zijn politieke carrière in de jaren '30 in Boston. De stad werd bijzonder zwaar geteisterd door de economische crisis en O'Neill voerde zijn eerste campagne onder de niet mis te verstane slogan "*Work and Wages*". In zijn memoires, *Man of the House* (1987) vertelt O'Neill wat 'patronage' voor veel Bostonians in de dagelijkse realiteit betekende. Tijdens de ijskoude noordoostelijke winters mochten werklozen sneeuw ruimen: "*If you worked for the city or the state (Massachusetts, mdw) you were paid four dollars a day; if you shoveled for the transit authority, it was three dollars*". Wanneer het sneeuwde, schoven werklozen al voor dag en dauw aan bij de huizen van de plaatselijke politici om een gegeerde 'snow button' te bemachtigen.

Roosevelts eerste ambtstermijn bewees hoe groot de ideologische permeabiliteit en flexibiliteit van de Democratische Partij wel was. De Roosevelt-administratie legde zich toe op het industrieel herstel, het terugdringen van de werkloosheid en het uitbouwen van de tot dan toe zo goed als onbestaande sociale zekerheid. De president slaagde erin om het kiezerspubliek, links van de Democratische Partij, onder te brengen in de brede 'Roosevelt-coalitie'. De Communistische Partij, intussen de 'grootste' formatie ter linkerzijde, gaf er de voorkeur aan met de democraten samen te werken en in sommige gevallen de partij te infiltreren. Bij de presidentsverkiezingen van 1936 was de niet-democratische linkerzijde zo goed als uitgeschakeld. Roosevelt won met een echte 'landslide', hij veroverde 48 van de 50 staten.

Ook de grootste Amerikaanse vakbond, de AFL, steunde Roosevelt sinds 1932 openlijk. De depressie maakte een einde aan de politieke neutraliteit van de vakbond. De leiding meende dat politieke actie binnen de Democratische Partij de beste manier was om haar eisen te verwezenlijken. In 1936 werd de AFL de belangrijkste financier van de Democratische Partij. In 1940 verloor Roosevelt zijn meerderheid bij 'non-labor voters', maar hij haalde het voor de derde keer dankzij zijn aanhang bij de vakbonden.

De zwanenzang van de 'Socialist Party'

Eind jaren '30 was de 'Socialist Party' een zeer klein en zeer machteloos partijtje geworden. Wat er nog van overbleef kreeg de genadeslag begin jaren '50, toen het op zijn beurt het slachtoffer werd van de nieuwe heksenjacht op echte en vermeende communisten en roden. De presidentscampagne van 1956 was het absolute dieptepunt: de partij behaalde amper 2000 stemmen. Tussen 1956 en 1976 deed ze niet meer mee aan presidentsverkiezingen. Eind jaren '60 en begin jaren '70 kende ze een bescheiden heropleving. Zij werd actief in de bewegingen tegen de oorlog in Vietnam en voor gelijke burgerrechten. In 1976 had zij opnieuw een kandidaat voor het Witte Huis, maar het electorale resultaat was pover. Toch blijven de socialisten sindsdien met grote hard-

nekkigheid meedoen aan presidentsverkiezingen. In 2000 lag de socialistische score, in de weinige staten waar de partij opkwam, zelden hoger dan 0,01 %.

De bekende economist John Kenneth Galbraith heeft de naoorlogse 'Socialist Party' ooit een partij van "*romantic college-professors*" genoemd. Helemaal ongelijk heeft hij niet. Ook Lipset en Marks beklemtonen het wereldvreemde karakter van de partij, die in latere jaren meer leek op een praatgroep dan op een partij. Hun boek maakt vooral duidelijk hoe verschillend de politieke cultuur in de VS en in Europa zich sinds de vroege 19e eeuw heeft ontwikkeld. Het Amerikaanse socialisme bleef ten gronde een zeer Europese aangelegenheid. Het is er nooit in geslaagd aansluiting te vinden bij een ruimer kiespubliek en kon zich evenmin aanpassen aan de vereisten van het Amerikaanse kiessysteem.

Tijdens de jaren '80 en '90 meenden sommige Amerikaanse politicologen dat het 'American exceptionalism' zijn langste tijd had gehad. De sociaal-democratische partijen in West-Europa aanvaardden de vrije markt en zwoeren verregaande verstaatsing af. Maar of dit ook betekent dat de verschillen tussen de Amerikaanse en de (West-)Europese maatschappijmodellen kleiner worden? De halfslachtige slotbeschouwingen van Lipset en Marks zijn niet echt overtuigend. De auteurs gaan wel erg snel voorbij aan de belangrijkste sociaal-democratische erfenis, met name de uitbouw van een uitgebreide welvaartsstaat met een degelijke sociale bescherming en een veralgemeende gezondheidszorg. Het vraagt geen hedendaagse Tocqueville om op te merken dat de West-Europese - misschien met uitzondering van de Britse - en Amerikaanse maatschappij nog altijd grondig van elkaar verschillen.

S.M. LIPSET, G. MARKS, *It Didn't Happen Here. Why Socialism Failed in the United States*, New York - Londen: Norton & Cy, 2000, 379 p.